

**O'SMIRLARDAGI DINIY QARASHLARNING O'GISHGAN XULQQA  
IJOBIY VA SALBIY TA'SIRI.**

*Namangan Davlat Universiteti pedagogika fakulteti psixologiya kafedrasi*

*Psixologiya (faoliyat turlari bo'yicha) yo'nalish magistranti*

*II kurs talabasi*

**Otabaeva Muazzam Abdumajidovna**

**Anotatsiya:** Mazkur tezisdagi o'smirlarning diniy qarashlari va ularning xulq-atvoriga bo'lgan ta'siri ijobiy va salbiy jihatlari bilan tahlil qilinadi. O'smirlik davrida diniy qadriyatlar shaxsning axloqiy rivojlanishida muhim omil bo'lsa-da, noto'g'ri yo'naltirilgan diniy ta'sir natijasida xulq og'ishlari yuzaga kelishi mumkin. Tezisdagi diniy e'tiqodning axloqiy tarbiyaga ijobiy ta'siri, jumladan, ma'naviy o'sish va mas'uliyat hissining shakllanishi yoritiladi. Shu bilan birga, ekstremistik g'oyalarning o'smirlar ongiga salbiy ta'siri va bu kabi muammolarning oldini olish choralari ko'rib chiqiladi.

**Kalit so'zlar:** Diniy qarashlar, o'smirlik davri, xulq-atvor, axloqiy tarbiya, ijobiy ta'sir, salbiy ta'sir, ekstremizm, ma'naviy rivojlanish..

O'smirlik davri shaxs shakllanishining muhim bosqichi bo'lib, bu davrda o'smirlar o'z shaxsiy dunyoqarashi, qadriyatlari va hayotiy pozitsiyalarini shakllantiradilar. Diniy qarashlar esa bu jarayonda alohida ahamiyatga ega, chunki ular o'smirlarning axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shu bilan birga, diniy qarashlar o'smirlarning xulq-atvoriga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu ta'sirning qaysi tomonga burilishi ko'pincha oila, jamiyat va diniy tarbiyaning qay tarzda tashkil etilganiga bog'liq.

Diniy qarashlarning **ijobiy ta'siri** ko'proq o'smirlarning axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash va ularni ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli bo'lishga undashda namoyon bo'ladi. Diniy ta'limotlarning asosida odatda halollik, hurmat, sabr-toqat, mehr-oqibat kabi insoniy fazilatlar turadi. Diniy qadriyatlar bilan

<https://journal-web.uz/>

tarbiyalangan o'smirlar ko'pincha maqsadli, tartibli va xulq-atvorda mas'uliyatli bo'lishadi. Ular hayotiy qiyinchiliklarga bardoshli bo'lib, salbiy ta'sirlarga qarshi turish qobiliyatiga ega bo'lishadi. Shu bilan birga, diniy qarashlar o'smirlarni salbiy odatlardan, masalan, tamaki chekish, spirtli ichimlik iste'mol qilish yoki noqonuniy faoliyatlardan chetda turishga undaydi. Oila va jamiyatda to'g'ri shakllangan diniy tarbiya, o'smirlarni ma'naviy qadriyatlar asosida yetuk inson bo'lib voyaga yetkazish imkonini beradi. Shuningdek, diniy faoliyatlarda ishtirok etish o'smirlarning jamiyat bilan ijtimoiy aloqalarini kuchaytiradi, ularni maqsad sari intilishga va o'z vaqtlarini mazmunli o'tkazishga undaydi.

Biroq, diniy qarashlarning **salbiy ta'siri** ko'pincha noto'g'ri yo'nalgan diniy ta'limot yoki radikal g'oyalar bilan bog'liq bo'ladi. O'smirlarning yoshiga xos bo'lgan hissiy beqarorlik va qiziquvchanlik ularni zararli diniy oqimlarning ta'siriga tushish xavfini oshiradi. Radikal diniy qarashlar o'smirlarning fikrlash doirasini cheklab qo'yishi, ularni jamiyatdan ajratishi va ekstremistik xatti-harakatlarga moyillikni kuchaytirishi mumkin. Bunday holatlar o'smirlarning oilaviy va ijtimoiy munosabatlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, noto'g'ri diniy tarbiya yoki radikal g'oyalarning ta'siri o'smirlar o'rtasida o'z-o'ziga bo'lgan ishonchni pasaytirishi, ularni hayotiy maqsadlarsiz qoldirishi yoki ijtimoiy munosabatlardan cheklab qo'yishi mumkin. Bu jarayonda ularning xatti-harakatlarida agressiya, intolerantlik, hatto zo'ravonlik elementlari paydo bo'lishi ehtimoli ortadi.

Diniy qarashlarning o'smirlarning xulqiga ijobiy ta'sirini kuchaytirish va salbiy ta'sirini kamaytirish uchun oila, ta'lim muassasalari va jamiyat birgalikda ishlashi lozim. Bu borada quyidagi yondashuvlar samarali bo'lishi mumkin:

1. **To'g'ri diniy ta'lim berish:** Diniy ta'limning asoslari oila va maktabda ma'naviy va axloqiy qadriyatlar bilan uyg'un holda o'rgatilishi kerak. Bu o'smirlarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish bilan birga, radikal ta'sirlardan himoya qiladi.

2. **Radikalizmga qarshi profilaktika:** Diniy e'tiqodlarni noto'g'ri talqin qiluvchi oqimlarning oldini olish uchun yoshlar o'rtasida ma'rifiy ishlarni kuchaytirish zarur. Bu borada davlat tashkilotlari va diniy idoralarning hamkorligi muhimdir.
3. **Ijtimoiy muhitni mustahkamlash:** O'smirlarni jamiyat hayotiga faol jalb etish, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish va ijobiy rol modellari bilan ta'minlash orqali ularga ko'proq imkoniyatlar yaratish kerak.

O'zbekistonda o'smirlardagi diniy qarashlarning noto'g'ri shakllanishi va radikal ta'sirlarga tushib qolish xavfini kamaytirish uchun davlat va jamiyat tomonidan keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu ishlar yoshlarning ma'naviy tarbiyasini mustahkamlash, diniy savodxonligini oshirish va radikalizmning oldini olishga qaratilgan kompleks yondashuvni o'z ichiga oladi. Yoshlarni ma'naviy tarbiyalash bo'yicha mamlakatda "Ma'naviyat va ma'rifat" markazlari tomonidan turli ma'rifiy tadbirlar o'tkazilib, ularga milliy va diniy qadriyatlar to'g'risidagi to'g'ri tushunchalar singdirilmoqda. Maktab va kollejlarda esa "Milliy qadriyatlar va ma'naviyat" darslari tashkil etilib, o'quvchilarning axloqiy va ma'naviy rivojlanishiga katta e'tibor qaratilmoqda. Diniy savodxonlikni oshirish maqsadida O'zbekiston musulmonlari idorasi va diniy ta'lim muassasalari orqali yoshlar uchun maxsus o'quv kurslari tashkil etilmoqda, shuningdek, ommaviy axborot vositalarida diniy ekstremizm va radikalizmning xavf-xatarlari haqida muntazam tushuntirish ishlari olib borilmoqda. Radikalizm va ekstremizmning oldini olish uchun davlat maxsus qonunchilik va profilaktika choralari joriy etgan. Jumladan, "Diniy erkinlik to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, yoshlarni zararli diniy oqimlardan himoya qilish choralari belgilangan. Ichki ishlar organlari va davlat xavfsizlik xizmatlari tomonidan radikal guruhlarining targ'ibotini aniqlash va oldini olish borasida muntazam ishlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, mahallalarda yoshlar bilan ishlash uchun psixologik va ijtimoiy xizmat markazlari faoliyat yuritib, o'smirlar va ularning oilalariga zarur maslahatlar berilmoqda. Yoshlarni foydali mashg'ulotlar va sog'lom hayot tarziga jalb qilish

orqali ularni radikal g'oyalardan cheklash bo'yicha ham ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. Yoshlar ittifoqi, sport tashkilotlari va madaniy markazlar tomonidan o'smirlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish uchun sport musobaqalari, ijodiy ko'riklar va madaniy tadbirlar o'tkazilmoqda. Mahalla tizimi esa o'smirlarning tarbiyasida alohida o'rin egallab, ularga to'g'ri yo'nalish berishda faol ishtirok etmoqda. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, BMT va UNICEF bilan hamkorlikda radikalizmning oldini olish va diniy savodxonlikni oshirish bo'yicha turli loyihalar amalga oshirilmoqda. Ushbu hamkorlik doirasida yoshlar uchun ma'rifiy dasturlar, treninglar va seminarlar tashkil qilinib, xalqaro tajriba o'rganilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, o'smirlardagi diniy qarashlar ularning xulq-atvoriga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu ta'sirning ijobiy yoki salbiy yo'nalishda bo'lishi esa ko'pincha tarbiya, ta'lim va jamiyatdagi muhitga bog'liq. Shu bois, diniy qarashlarni to'g'ri shakllantirish va radikal ta'sirlardan himoya qilish yoshlar tarbiyasida asosiy vazifalardan biri hisoblanadi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Davletshin M. G. «Umumiy psixologiya» T-2000y.
2. Karimova V. M. «Psixologiya» T.Sharq 2002y.
3. G'oziev E.G. Mamatov M.M. va boshqalar "O'spirin psixologiyasi" Tosh D.U 1992
4. I.Xudoyberdiev. Islom, shaxs va milliy psixologiya.-T.:1994
5. Galperin P.Ya., Zaporozets A.V., Karpova S.N. Rivojlanish psixologiyasining dolzarb muammolari. -M., 1978 yil
6. Kudryavtsev V.T. Inson bolaligining ma'nosi va bolaning aqliy rivojlanishi. -M., 1997 yil
7. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari

to'g'risida" gi Qonun

8. Shohbozbek, E. (2024). RENEWAL OF THE SOCIAL SPHERE AND STABLE SOCIETY SYSTEM IN THE PROCESS OF REFORMS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 4(09), 16-20.
9. Oybek ugli, E. S. (2023). The Influence of the Idea "From the Strategy of Actions to the Strategy of Development" on the Process of Reforms in the Spiritual, Educational and Cultural Sphere. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(9), 316–322.
10. Ergashbaev Shokhbozbek Oybek ugli. (2023). POSITIVE EFFECTS OF THE REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 108–111.
11. Ergashbaev Shokhbozbek Oybek ugli. (2023). THE IMPACT OF THE NEW DEVELOPMENT STRATEGY IN UZBEKISTAN ON THE PROCESS OF REFORMS IN THE SPIRITUAL, EDUCATIONAL AND CULTURAL SPHERE. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 56–59.
12. Inqiroziy vaziyatlarga duch kelgan kishilarga psixologik yordam ko'rsatish T-2006. Avanesova O.
13. Oila psixologiyasi. SHOymarov F.B., Turғунбоева A.Ғ.. –Т.: “Наманган ”. 2022 yil.
3. Karimova V. M. Mehr va muruvvat oiladan boshlanadi. –Т.: Yangi asr avlodi, 2004 .-9
14. <https://lex.uz/docs/4371479>